

СУ
СТОПАНСКИ ФАКУЛТЕТ

УНСС
КАТЕДРА „ИКОНОМИКС“

БАН
ИНСТИТУТ ЗА ИКОНОМИЧЕСКИ
ИЗСЛЕДВАНИЯ

ИКОНОМИЧЕСКИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА: МИГРАЦИЯ, ГЛОБАЛИЗАЦИЯ, УСТОЙЧИВОСТ, ПОЛИТИКИ

Международна научна конференция

21 – 22 ОКТОМВРИ 2016 г.
УНСС – СОФИЯ

ПРОГРАМЕН СЪВЕТ

Проф. д.ик.н. Стати Статев
Проф. д.ик.н. Румен Гечев
Проф. д.ик.н. Георги Чобанов
Проф. д-р Митко Димитров
Проф. д-р Александър Тасев
Проф. д-р Владимир Станчев
Доц. д-р Теодор Седларски
Доц. д-р Стела Ралева
Проф. д-р Йоахим Швалбах
Проф. д-р Дийтер Флемиг
Проф. д-р Берт Айххорн
Проф. д-р Шулц-Нийсвандт
Проф. д-р Юрген Пльон
Проф. д-р Ралф Андерег
Проф. д-р Хенрик Егберт
Проф. д-р Детелин Еленков

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

Доц. д-р Екатерина Сотирова
Доц. д-р Емилия Георгиева
Доц. д-р Ваня Иванова
Доц. д-р Ирена Зарева
Гл. ас. д-р Ивайло Беев
Гл. ас. д-р Боряна Богданова
Ас. д-р Николай Величков
Ас. д-р Кристина Петрова
Ас. Атанас Георгиев
Ас. Божидар Недев
Миглена Пешева
Диана Димитрова

СЪДЪРЖАНИЕ

THE ROLE OF DEMOCRACY IN A SOCIAL MARKET ECONOMY Thomas Apolte and Helena Helfer	8
60 ГОДИНИ СПИСАНИЕ ИКОНОМИЧЕСКА МИСЪЛ Проф. д.ик.н. Людмил Петков.....	22
ЕВРОПЕЙСКИЯТ СЪЮЗ В БЪДЕЩИЯ СВЯТ: ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И СЦЕНАРИИ проф. д-р Боян Дуранкев	26
СЪВРЕМЕННИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ПАЗАРА НА ТРУДА В БЪЛГАРИЯ проф. д-р Искра Белева	32
ПРОДЪЛЖИТЕЛНАТА БЕЗРАБОТИЦА В БЪЛГАРИЯ – СТРУКТУРНИ И ИНСТИТУЦИОНАЛНИ АСПЕКТИ Проф. д-р Победа Луканова	42
ГАРАНЦИЯ ЗА УСПЕХ ИЛИ БИЛЕТ КЪМ НЕИЗВЕСТНОТО Е УНИКАЛНИЯТ ХАРАКТЕР НА ЕВРОЗОНАТА В ЕС доц. дпн Калоян Симеонов	49
ПОТЕНЦИАЛ ЗА ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА ЗЕЛЕНА ИКОНОМИКА И РАЗКРИВАНЕ НА ЗЕЛЕНИ РАБОТНИ МЕСТА ПРЕЗ ПРИЗМАТА НА ПУБЛИЧНИЯ И ЧАСТЕН СЕКТОР В Р. БЪЛГАРИЯ Гл. ас. д-р Ева Цветанова	57
СТРАТЕГИЧЕСКИ АСПЕКТИ НА „ЗЕЛЕНАТА” ЗАЕТОСТ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ Асистент Евгени Тодоров.....	65
ФИНАНСОВАТА ИНТЕГРАЦИЯ В ЕС: АКТУАЛНИ ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВИ ЗА БЪЛГАРИЯ Проф.д-р Татяна Хубенова	73
ДОХОДНО НЕРАВЕНСТВО И УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ Доцент д-р Лилия Йотова	84
ФИНАНСОВИ ПОТОЦИ ЗА ЗЕЛЕНА ЕНЕРГИЯ В БЪЛГАРИЯ	91
Гл. ас. д-р Мария Коцева-Тикова, Гл. ас. д-р Милкана Мочурова-Георгиева.....	91
МИГРАЦИЯ КЪМ ЕС – МИТОВЕ И РЕАЛНОСТИ ас. д-р Атанас Димитров	99
РЕГИОНАЛИЗАЦИЯ В МЕЖДУНАРОДНАТА ТЪРГОВИЯ И ПРЕКИ ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ докторант Николай Пейков	106
АКТУАЛНИ ИЗМЕРЕНИЯ НА ВОДЕЩИТЕ МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ ПРИОРИТЕТИ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ доц.д-р Емилия Георгиева	113
ЕМИГРАЦИЯТА И ПРЕКИТЕ ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ: ВЛИЯЕ ЛИ БЪЛГАРСКАТА ТРУДОВА ЕМИГРАЦИЯ ВЪРХУ РАВНИЩЕТО НА ПРЕКИТЕ ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ В БЪЛГАРИЯ? Проф. д-р Искра Христова-Балканска	120
РАЗВИТИЕ НА МИГРАЦИОННИТЕ ИКОНОМИЧЕСКИ ТЕОРИИ: МЕЖДУ КОХЕРЕТНОСТ И ЕКЛЕКТИЧНОСТ Доц. д-р Владимир Пеовски	128
ВЪНШНОТЪРГОВСКИ ОТНОШЕНИЯ НА БЪЛГАРИЯ С ДЪРЖАВИТЕ ОТ СУБСАХАРСКА АФРИКА: ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВИ гл. ас. д-р Едуард Маринов.....	138

ВЪНШНОТЪРГОВСКИ ОТНОШЕНИЯ НА БЪЛГАРИЯ С ДЪРЖАВИТЕ ОТ СУБСАХАРСКА АФРИКА: ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВИ

гл. ас. д-р Едуард Маринов
Институт за икономически изследвания при БАН

Резюме

Значението на африканските държави и особено с тези на юг от Сахара за България се определя от нарастващата роля на региона в световната политика и икономика, огромния икономически потенциал и природни богатства, ориентирането им към демократични ценности и пазарна икономика. В доклада са разгледани външнотърговските отношения на България с държавите от Субсахарска Африка. В първата част са обобщени тенденциите във външнотърговските отношения на ЕС с тези страни. Във втората част на доклада са анализирани динамиката, стоковата и географската структура на търговията на България с държавите от Субсахарска Африка за периода 2003-2015 г. На базата на този анализ са изведени основните търговски партньори на България от региона, като за тях е представен по-подробен анализ на стоковата структура на търговията. Изведено е и мястото на България в сред държавите-членки на ЕС от Централна и Източна Европа. В заключението са обобщени основните изводи и са направени някои препоръки относно възможните действия за стимулиране на развитието на външнотърговските връзки с региона.

Ключови думи: външна търговия, тенденции във вноса, тенденции в износа, Субсахарска Африка

JEL: F14, F50

BULGARIAN INTERNATIONAL TRADE WITH SUB-SAHARAN AFRICAN COUNTRIES: TRENDS AND PROSPECTS

Chief Assistant Professor Eduard Marinov, PhD
Economic Research Institute at BAS

Abstract

The importance of African countries, especially Sub-Saharan ones, to Bulgaria is determined by the increasing role of the region in both global economy and policy, as well as its immense economic potential and natural resources. The paper discusses Bulgaria's international trade relations with the countries in Sub-Saharan Africa. The first section summarizes the trends of EU trade with these countries. The second section analyses the dynamics, commodity structure and direction of Bulgarian trade with the region for the period 2003-2015. Bulgaria's main trade partners are outlined based on this analysis and a more thorough commodity structure analysis of trade with them is presented. The last subsection discusses Bulgaria's place among Central and Eastern Europe EU Member States. The final part of the paper summarizes the main conclusions and draws some recommendations on measures to foster the development of trade relations with the region.

Keywords: international trade, import trends, export trends, Sub-Saharan Africa

JEL: F14, F50

Въведение

Държавите от Субсахарска Африка започват да играят все по-голяма роля във външнотърговските отношения на България, а развитието на търговията с тях има сериозен потенциал от гледна точка на възможностите на техните пазари за българските фирми. Значението на африканските държави и особено на тези на юг от Сахара се определя от нарастващата роля на региона в световната политика и икономика, от огромния им икономически потенциал и природни богатства, както и от преориентирането им към демократични ценности и пазарна икономика. Политиката на България към тези държави се основава, от една страна, на традиционно добрите връзки с редица от тях, а от друга – на преференциалните им политически и икономически отношения с Европейския съюз.

В доклада са разгледани външнотърговските отношения на България с държавите от Субсахарска Африка. В първата част са обобщени тенденциите в търговските връзки на ЕС с тези страни, а във втората са анализирани динамиката, стоковата и географската структура на търговията на България с тях за периода 2003-2015 г. На базата на проведеното изследване са представени основните търговски партньори на България от региона, като е анализирана по-подробно стоковата структура на тяхната търговията. Изведено е и мястото на нашата страна сред останалите членки на ЕС от Централна и Източна Европа. В заключението са обобщени основните изводи и са отправени някои препоръки относно възможните действия за стимулиране на развитието на външнотърговските ни връзки с региона.

Търговия на ЕС с държавите от Субсахарска Африка

ЕС е жизненоважна дестинация за износа на Африка – той е не само източник на чуждестранни инвестиции, но и съществен фактор за интеграцията на континента в глобалната икономика. Същевременно, въпреки че много от африканските страни са малки и слаборазвити, взети заедно, държавите от Субсахарска Африка заемат едно от водещите места като търговски партньор на Съюза – за 2015 г. те се нареждат на 5-то място по общ обем на търговските потоци с дял от 4.3% и стойност от 152 млрд. евро. От такава гледна точка субсахарските страни са пети и при вноса (след Китай, САЩ, Русия и Швейцария), и при износа – след САЩ, Китай, Швейцария и Турция.¹

Държавите от Субсахарска Африка осъществяват малко над половината от търговията на континента с ЕС (53,3%). За 2015 г. вносът на Съюза от тях е близо 74 млрд. евро, а износът – 78 млрд. евро. За периода 2003-2015 г. износът нараства по-бързо от вноса и като стойност – съответно с 41 млрд. евро (с 80%) и с 33 млрд. евро. (със 111%).

През 2009 г. и при двата показателя се наблюдава спад (19 млрд. евро при вноса и 11 млрд. при износа), който свидетелства за отражението на кризата в Еврозоната, намерило проявление най-вече в свиването на вноса на ЕС от държавите от Субсахарска Африка. През следващите години обаче този спад е компенсирал - при износа още през 2010 г., а при вноса – през 2011 г. Към края на разглеждания период стойността на износа се запазва на относително постоянно ниво, нараствайки с по-бавни темпове, отколкото преди 2009 г. – едва с 3 млрд. евро (4%) от 2011 до 2013 г. При вноса е налице съществено увеличение през 2012 спрямо предходната година (9 млрд.), но през 2013 г. и тук обемът на търговията се връща до равнищата от 2011 г. През последните две години от периода се отчита намаление в търговските потоци (с 2 млрд. евро през 2014 и с още 8 млрд. през 2015 г.), като то е по-сериозно при вноса (общо за двете години – 9 млрд. евро). Очертаните тенденции са сходни с общите за ЕС, макар че, сравнени с цялата извънобщностна търговия на Съюза, търговските потоци със Субсахарска Африка нарастват малко по-бързо - с 10 процентни пункта при вноса и 37 процентни пункта при износа.

В стоковата структура на търговията на ЕС с държавите от Субсахарска Африка през 2015 г. първо място заемат горивата (42 млрд. евро), следвани от машините (36 млрд.), храните (19 млрд.), другите преработени продукти (19 млрд.) и химикалите (12 млрд.). Характерно е, че

¹ Всички данни в доклада са от Eurostat – EU trade since 1988 by SITC database (DS-018995), достъпна на <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, последно посетена на 11.09.2016 г.

вносът на горива е с малко по-нисък дял от общия внос на ЕС (56%) за сметка на по-сериозното представяне на другите преработени продукти и храните (по 13%). Структурата на износа обаче е идентична с тази при търговията с целия континент – разликите при отделните продуктови групи са в рамките на 1-2 процентни пункта.

Въпреки че през 2015 г. общият обем на вноса и износа на ЕС за субсахарските държави е почти еднакъв, са налице сериозни разлики в търговския баланс по отделните стокови групи – салдото е силно положително при машините (25 млрд. евро), химикалите (9 млрд.) и разнообразните готови продукти (4 млрд.) и със значително негативно изражение при горивата (21 млрд.), храните (4 млрд.) и другите суровини (4 млрд. евро).

За периода 2003-2015 г. най-много нараства търговията с горива (12% средногодишно, общо с 30 млрд. евро) и химикали (7.5% средногодишно, общо със 7 млрд. евро). При всички останали стокови групи увеличението е доста по-слабо (3-5% средногодишно). Въпреки това съществено като стойност е ръстът при машините (13 млрд. евро), храните (8 млрд.) и другите суровини (8 млрд.). Горивата са продуктовата група, при която се отчита най-голямо повишение както при вноса, така и при износа (съответно 3 и 11 пъти). По-сериозното измерение при износа се дължи на по-ниската стойност за началните години на периода – под 1 млрд. евро, докато при вноса тя е малко над 10 млрд. Големото увеличение на стойността на търговията с горива може да бъде обяснено донякъде с чувствителното покачване на цените на тези суровини на световните пазари, но влияние оказва и сключването на дългосрочни концесии и договори между някои от държавите в ЕС и тези в Субсахарска Африка. Трябва да се отбележи също, че търговията с горива бележи осезателен спад през последните две години от периода, особено при вноса. При всички останали продукти ръстът при износа за разглеждания период е 2-2.5 пъти, като в стойностно изражение той е най-сериозен при машините (12 млрд. евро), химикалите (6 млрд. евро), другите преработени продукти и храните (по 4 млрд.). Много по-слабо е увеличението на вноса – около 2-3% средногодишно за всички продукти с изключение на горивата (10%), химикалите (8%) и растителните и животинските мазнини (6%), а при разнообразните готови продукти се наблюдава дори намаление – с 0.5 млрд. евро за целия период.

Търговия на България с държавите от Субсахарска Африка

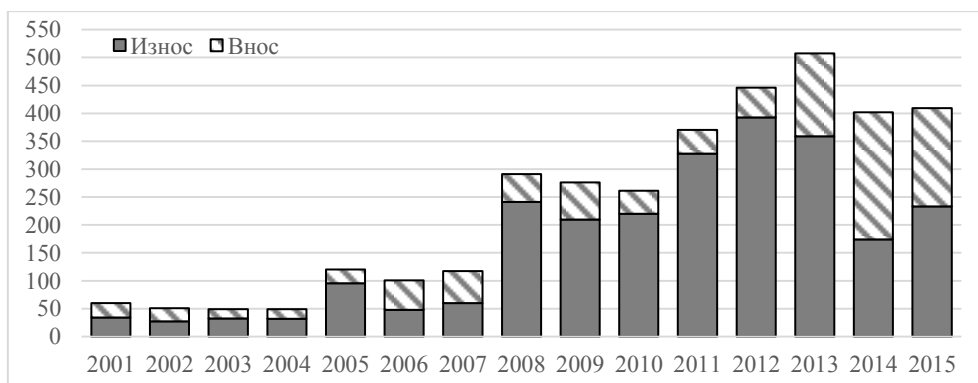
През последните десетилетия Субсахарска Африка до голяма степен изпада от приоритетните области на българската външна политика, което води до загуба на положителния опит от миналото в двустранните отношения с държавите в тези части на света. След годините на прехода към пазарна икономика външноикономическите отношения на България с африканските страни бележат значителен спад. Към 2013 г. дялът на търговията с всички държави от Африка е под 2,5% от общите търговски потоци на страната - за сравнение, през 1984 г. този дял е 4,3%, като износьт превишава вноса почти двойно, достигайки близо 6% от общия износ на България за същата година.

Сега взаимните контакти между България и държавите в Африка на юг от Сахара в търговско-икономическата сфера се конкретизират предимно в проучване на пазарните възможности, обмен на икономическа информация, делови и бизнес-посещения на представители на български и африкански фирми, провеждане на двустранни бизнес-форуми и т.н. Подобни изолирани инициативи обаче не са достатъчни за реализиране на огромния потенциал за развитие на търговските и икономическите отношения между България и държавите от разглеждания регион, особено от гледна точка на възможностите за българския бизнес.

През 2015 г. стойността на търговията ни с държавите от Субсахарска Африка възлиза на 410 млн. евро, което е около 30% от тази с целия континент. Общото нарастване на стойността на търговските потоци за периода 2003-2015 г. е над 8 пъти, което е 4 пъти повече от ръста на търговия на България с държави извън ЕС за същия период (1.74 пъти). Тези данни показват по доста категоричен начин повишаващото се значение на региона като външнотърговски партньор на нашата страна.

Динамика на търговията

Търговията с държавите от Субсахарска Африка заема едва 0.8% от общите и 2.3% от извънобщностните търговски потоци на България (вж. фигура 1). През целия период от 2003 до 2015 г. преобладава износът – за 2015 г. стойността му е 233 млн. евро, а дялът от търговията с държави извън ЕС е 2.8%. Вносът заема значително по-малко място – 177 млн. евро и съответно 1,9% от извънобщностната търговия на страната. Двата показателя имат сходни стойности до влизането ни в ЕС (до 2007 г. вкл.), след което се наблюдава сериозен скок в износа – близо 4 пъти само до 2008 г. и почти 6 пъти до 2013 г.

Фиг. 1. Външна търговия на България със Субсахарска Африка (млн. евро)

Източник: Eurostat – EU trade since 1988 by SITC database (DS-018995).

При разглеждането на динамиката на външната ни търговия със Субсахарска Африка трябва да се отбележи и фактът, че глобалната финансова криза няма почти никакво негативно отражение върху нея. През последните две години от периода се отчита известен спад в търговските потоци – през 2014 г. износът намалява почти двойно спрямо предходната година (със 187 млн. евро), след което през 2015 г. се увеличава с 60 млн. евро. При вноса положението е различно – спадът е през 2015 спрямо 2014 г. (с 39 млн. евро).

Стокова структура на търговията

В стоковата структура на търговията на България със страните от Субсахарска Африка през 2015 г. (вж. фигура 2) доминират необработени (сурови) материали, негодни за консумация (37%, 152 млн. евро), храни и живи животни (27%, 112 млн. евро) и артикули, класифицирани главно според вида на...

Фиг. 2. Стокова структура на търговията на България със Субсахарска Африка (млн. евро)

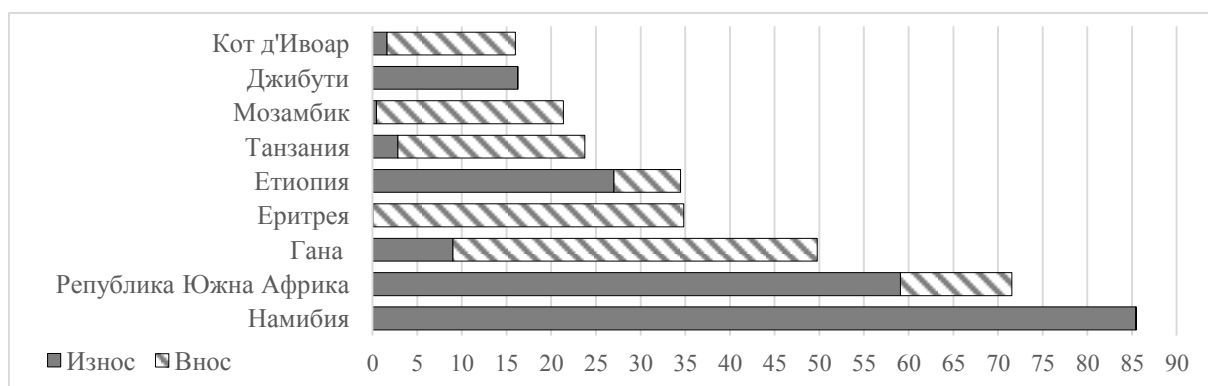
Източник: Eurostat – EU trade since 1988 by SITC database (DS-018995).

Водещо място в износа на България също заемат необработените (сурови) материали, негодни за консумация (39%), следвани от храни и живи животни (17%), мазнини, масла и восъци от животински и растителен произход (13%), машини, оборудване и превозни средства (12%) и артикули, класифицирани главно според вида на материала (10%). Вносът пък е почти изцяло концентриран в храни и живи животни (41%), необработени (сурови) материали, негодни за консумация (34%) и артикули, класифицирани главно според вида на материала (18%). За 2015 г. салдото на България е положително във всички стокови групи с изключение на храните (-33 млн. евро), другите преработени продукти (-9 млн. евро) и напитките и тютюна (-2 млн. евро), като спрямо предходната година се наблюдава намаление на пасива и увеличение на положителното измерение за всички останали стокови групи.

За периода 2003-2015 г. обемът на търговията с всички групи стоки се повишава, като най-съществено е нарастването при търговията с необработени материали, негодни за консумация (148 млн. евро) и с храни и живи животни (105 млн. евро). Това са и двете групи стоки с най-голямо увеличение в износа (съответно с 90 и с 36 млн. евро), следвани от мазнини, масла и восъци от животински и растителен произход (30 млн. евро) и машини, оборудване и превозни средства (24 млн. евро). При вноса най-голям ръст бележат стоковите групи храни и живи животни (70 млн. евро) и необработени материали, негодни за консумация (58 млн. евро), следвани от артикули, класифицирани главно според вида на материала (30 млн. евро). За целия изследван период единствената група стоки, при която общата стойност на търговските потоци намалява, са некласифицираните другаде (с 1.4 млн. евро за 2015 спрямо 2003 г.). Във вноса слаб спад през периода се отчита при групите безалкохолни и алкохолни напитки и тютюн (1.1 млн. евро) и химичните продукти (0.2 млн. евро), а в износа – при некласифицираните другаде продукти (1.4 млн. евро). Търговията с държавите от Субсахарска Африка заема по-сериозно място в общата търговия на България с партньори извън ЕС при мазнини, масла и восъци от животински и растителен произход (28%), необработени материали, негодни за консумация (10%), и храни и живи животни (9%). При износа делът на тези три групи в извънобщностния износ на страната е съответно 39, 5 и 16%. Другите суровини са единствената стоковата група, при която търговията с държавите от Субсахарска Африка заема по-сериозно място в общата търговия на България с партньори извън ЕС – близо 12% от общата търговия с други суровини и над 16% от износа. При вноса само храни и живи животни и безалкохолни и алкохолни напитки и тютюн имат по-голям дял в извънобщностната търговия на България – съответно 16 и 9% за 2015 г.

Основни търговски партньори

Основни търговски партньори на България сред държавите от Субсахарска Африка през 2015 г. (вж. фигура 3) са Намибия (86 млн. евро), Република Южна Африка (72 млн.), Гана (50 млн.), Еритрея (35 млн.), Етиопия (35 млн.) и Танзания (24 млн. евро). Сред другите държави с по-сериозно присъствие (с дял от 2-5% от търговията с африканските страни от АКТБ) във външната ни търговия през 2013 г. са Мозамбик, Джибути, Кот д'Ивоар, Судан, Нигерия, Зимбабве и Уганда. Общо тези държави заемат 92% от търговията на България с региона (94% от вноса и 90% от износа). Основни източници на внос са Гана (41 млн. евро), следвана от Еритрея (35 млн. евро) и Танзания (21 млн. евро), а главни износни дестинации са Намибия (84 млн. евро), и Република Южна Африка (59 млн. евро).

Фиг. 3. Основни търговски партньори от Субсахарска Африка (млн. евро)

Източник: Eurostat – EU trade since 1988 by SITC database (DS-018995).

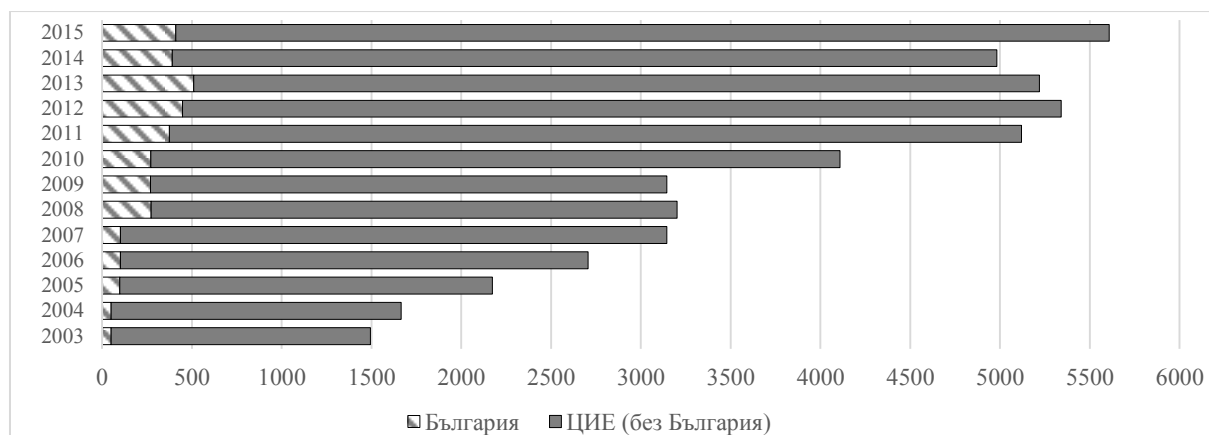
България изнася за Намибия почти единствено медни руди и техните концентрати (85 млн. евро). Експортът за Република Южна Африка е доста по-диверсифициран – слънчогледово или шафраново масло (30 млн. евро), крафтхартия за торби, непокрита, на роли или на листа (5 млн.), електрически акумулатори (2.5 млн.) моноvlakна (1.4 млн.), препарати, използвани за храна на животни (1.3 млн.), машини и апарати за електросъпротивително заваряване (1.3 млн.), ламарина от рафинирана мед (1.2 млн.), лекарства (1 млн. евро). Основните износни продукти за Етиопия са друга пшеница (вкл. лемец) и смес от пшеница и ръж, несмлени (19 млн. евро), крафтхартия за торби, непокрита, на роли или на листа (4 млн.) и автоматични регистриращи касови апарати (2 млн.). За Мозамбик изнасяме алуминий, нелегиран, недеформиран (необработен) (21 млн. евро), а за Джибути – нетвърда пшеница (вкл. лемец) и смес от пшеница и ръж, несмлени (16 млн.). Към Гана експортът е доминиран от несмлян цимент “клинкер” (5 млн. евро), врати, прозорци и техните каси и прагове, от алуминий (1.2 млн.) и други конструкции и части от конструкции, от алуминий (0.6 млн.). За Судан се изнасят части за хладилници, замразители и други съоръжения, машини и апарати за охлаждане или замразяване (0.8 млн. евро), части за машини за обработка на каучук или пластмаси (0.3 млн.) и машини и устройства за мелничарството или за обработка на житни или сухи бобови растения (0.2 млн.), за Танзания – автоматични регистриращи касови апарати (0.9 млн. евро) и печатащи устройства, копирни и факс машини (0.3 млн.), а за Уганда – други части за самолети или хеликоптери (1.2 млн.).

От Гана България внася масло, мазнина и течно масло, от какао (20 млн. евро), какаова маса, необезмаслена (16 млн.), какаова маса, напълно или частично обезмаслена (4 млн.), а от Еритрея – медни руди и техните концентрати (35 млн. евро). Основните импортни стоки от Танзания са други руди на благородните метали и техните концентрати (12 млн. евро), мед, рафинирана, нелегирана, недеформирана (3 млн.), медни руди и техните концентрати (2.5 млн.), отпадъци и отломки от мед (2 млн.) и цигари, съдържащи тютюн (1.3 млн.), а от Кот д'Ивоар – какаова маса, необезмаслена (13 млн.) и отпадъци и отломки от мед (1 млн. евро). Вносът от Република Южна Африка е по-диверсифициран и се състои основно от електрически апарати за сигнализация (3.5 млн. евро), фини или груби животински косми, щрайхгарни или камгарни (2.5 млн.), камгарни ленти и друга камгарна вълна (1 млн.), плодове, пресни или сушени (1 млн.) и антрацитни и черни въглища (1 млн.). От Судан се внася нерафинирана сурова захар от захарна тръстика (8 млн.), а от Етиопия – кафе сурово, дори декофеинизирано (4 млн.) и сух фасул, без шушулките (3 млн. евро). Основните импортни стоки от Зимбабве са тютюн на листа (тютюн, неочистен от твърдите жилки) (2.6 млн.), а от Уганда – кафе сурово, недекофеинизирано (1 млн. евро).

Мястото на България сред другите страни-членки на ЕС от ЦИЕ

През 2015 г. общият обем на търговията на страните от Централна и Източна Европа (ЦИЕ) с тези от Субсахарска Африка е на стойност 5.6 млрд. евро, като износът превишава вноса над два пъти – съответно 3.8 и 1.7 млрд. евро (вж. фигура 4). Делът на държавите от ЦИЕ от общата тър-

говия на ЕС е относително нисък – 1.9%, като при износа той е доста по-висок, отколкото при вноса – съответно 2.8 и 1.1% от стойността на съответния показател за ЕС-28. Трябва да се отбележи, че делът на субсахарските държави спрямо общата търговия с Африка е доста по-малък при страните от ЦИЕ, отколкото при ЕС-28 – съответно 38 и 53%.

Фиг. 4. Търговия на страните от ЦИЕ със Субсахарска Африка (млн. евро)

Източник: Eurostat – EU trade since 1988 by SITC database (DS-018995).

Лидер в търговията със Субсахарска Африка е Полша (2265 млн. евро за 2015 г.), следвана от Чехия (922 млн.), Румъния (685 млн.), България (410 млн.), Унгария (386 млн. евро) и Литва (283 млн. евро), а при останалите страни обемът на търговията е относително по-малък – 80-200 млн. евро. Полша е и единствената държава, която има по-съществен дял от търговията на ЕС-28 със страните от Субсахарска Африка – 1.5% през 2015 г. Тя е лидер и в износа (1473 млн. евро), следвана от Чехия (746 млн.), Румъния (434 млн.), Унгария (353 млн.) и България (233 млн.), а при вноса доминацията на Полша е още по-ясно изразена (45%). Други държави с по-сериозен дял са Румъния (14%), България и Чехия (по 10%), Литва (8%) и Словения (6%), а при всички останали страни през 2015 г. вносът е на стойност под 60 млн. евро.

Нарастването на търговията със Субсахарска Африка в държавите от ЦИЕ е доста по-голямо, отколкото в ЕС-28 (съответно 3.8 и 2 пъти за периода 2003-2015 г.). Лидер е Латвия със средногодишен ръст от 22%, а след нея се нареждат България (19%), Литва (16%) и Чехия (14%). И тук в стойностно изражение водещо място заема Полша (1723 млн. евро), следвана от Чехия (738 млн. евро), Румъния (520 млн.) и България (361 млн.). Важно е да се отбележи, че огромният ръст, който се наблюдава при България, а и при някои от другите страни от ЮИЕ, се дължи до голяма степен на много ниските базови обеми на търговия от 2003 г.

При този показател, както и при търговията с цяла Африка, същественият ръст е предимно в резултат от повишаването на стойността на износа. През 2003 г. вносът и износьт стартират при относително еднакви нива - съответно 0.8 и 0.7 млрд. евро, но докато първият показател расте с едва 0.7 млрд. евро (8% средногодишно), при втория повишението е с над 3 млрд. (40% средногодишно). При вноса лидер като темп на нарастване е България (22% средногодишно), следвана от Литва (16%), а при износа първа е Латвия (25% средногодишно), а втора – България (18%). Като стойност най-много растат вносът и износьт на Полша (съответно 437 и 1286 млн. евро). Но докато при износа почти всички държави от ЦИЕ отбелязват сериозен средногодишен ръст, при вноса единствените страни освен България и Литва, при които има по-осезаемо увеличение, са Полша и Румъния, а при Унгария и Словакия дори се отчита спад (съответно с 50 млн. и 13 млн. евро за 2015 спрямо 2003 г.). Влиянието на глобалната криза върху търговията със страните от Субсахарска Африка е слабо - през 2009 г. нейният обем намалява с едва 60 млн. евро. През последните три години от периода се наблюдава спад в търговията на

всички държави с изключение на Полша и Чехия, като най-голям е той в Унгария (510 млн.) и Естония (155 млн. евро), а в България е 98 млн. евро.

Заклучение

Анализът на динамиката на търговията на ЕС с държавите от Субсахарска Африка позволява да се направи изводът, че стойността ѝ нараства малко по-бързо от общата извънобщностната търговия на Съюза, като тази тенденция е много по-силно изразена по отношение на вноса на ЕС от тези държави.

Разглеждайки развитието на търговията на България с региона, се вижда, че последиците от глобалната финансова криза не оказват почти никакво негативно отражение върху него. След присъединяването ни към ЕС през 2007 г. се наблюдава сериозен скок в износа, а през последните две години търговските потоци бележат известен спад.

Изводът, който се налага от подробното изследване на стоковата структура на търговията на България с основните търговски партньори от Субсахарска Африка, е, че тя е концентрирана в малко на брой държави от региона и за съжаление с някои изключения е слабо диверсифицирана. Внасят се ограничено количество продукти, почти само суровини, като най-голяма е стойността на металите (най-вече мед, преработена или не), какаото, кафето и тютюна. Износът също е съставен предимно от суровини (горива, метали и минерали), но като положителен може да се отбележи фактът, че при някои от държавите, макар и скромна като стойности, се наблюдава известна разнородност, особено при износа на машини и оборудване.

Въпреки по-незначителния обем на търговията в сравнение с Полша, която като най-голяма от разглежданите икономики е безспорен лидер, а също и в сравнение с Румъния и Чехия, по всички показатели България заема едно от челните места в търговията със Субсахарска Африка сред страните от Централна и Източна Европа, като е безспорен лидер по отношение на темповете на нарастване както на вноса, така и на износа.

Държавите от Субсахарска Африка играят все по-съществена роля във външнотърговските ни отношения – стойността на търговията с тях се увеличава над 4 пъти по-бързо, отколкото общите търговски потоци на България извън ЕС. За разширяване на възможностите пред нашата страна в това отношение допринася и силно повишаващото се положително салдо на търговията с държавите от този регион отквива.

Въпреки бързото нарастване на търговските потоци и потенциала за развитието на външнотърговските отношения наличието на много колебания в търговията, някои от които причинени от внезапното появяване, често последвано от ненадейно спиране още през следващата година на вноса или износа на даден продукт за определена държава, е показателно за непостоянната търговска политика на българските предприятия спрямо субсахарските държави, както и за липсата на активна държавна политика, която да стимулира стабилността на търговските връзки с партньори от региона.

Една от възможностите за насърчаване на външнотърговските отношения със Субсахарска Африка е провеждането на правилна информационна и комуникационна политика от страна както на българската държава, така и на заинтересуваните от търговия с български фирми държави от Субсахарска Африка. За постигането на успешен резултат от такава политика е важно да се предприемат мерки, насочени към повишаване на информираността на българските предприятия относно потенциалните пазари, действащите търговски споразумения (особено преференциалните) и конкурентните ниши в региона. Това би могло да допринесе за засилване на търговията не само със Субсахарска Африка, но и изобщо и да спомогне за растежа и стабилността на българската икономика в средносрочна перспектива.

Благодарности

Докладът е изготвен в рамките на проект „Възможности и перспективи пред външнотърговските отношения на България с държавите от Субсахарска Африка”. Авторът изказва благодарност към „Програмата за подпомагане на младите учени в БАН“.